

– 2011. – Режим доступу: <http://www.religion.in.ua/main/history/12466-imperator-josif-ii-tolerantnist-i-tiraniya-prosvitnictva.html>

13. Конституція Греції [Електронний ресурс] // Конституції государств (стран) мира. – Режим доступа: <http://worldconstitutions.ru/?p=153>

References

1. Brubejker R. Gromadjans'ka ta etnichna nacii' u Francii' ta Nimechchyni / R. Brubejker // Nacionalizm: [antologija / uporjad. O. Procenko, V. Lisovij; lit. red. L. Bilyk]. – [2-ge vyd. pererob. i dop.]. – K.: Smoloskyp, 2000. – S.311–316.
2. Gegel' G. V. F. Filosofija istorii. – M.; L.: Socjkgiz, 1935. – 470 s.
3. Langevishe D. Nacija, nacionalizm, nacional'na derzhava v Nimechchyni i v Jevropi / D. Langevishe: [pereklad z nim. O. Logvynenko]. – K.: «K.I.S.», 2008. – 240 s.
4. Palinchak M. M. Modeli derzhavno-cerkovnyh vidnosyn u suchasnij pravovij praktyci: konstytucijno-pravovij aspekt / M. Palinchak, M. Gromovchuk // Konstytucijno-pravovi akademichni studii'. – №1 (2015) – S.25–34.
5. Badevan-Godmje B. Gosudarstvo i cerkov' vo Francii' / B. Badevan-Godmje // Robbers G. (sost.) Gosudarstva i religii v Evropejskom Sojuze. – M.: Institut Evropy RAN, 2009. – S.593–629.
6. Gejsser L. Istorija francuz'koi' revoljucii' / L. Gejsser. – SPb.: Typ. A. Porohovshhikova, 1996. – 499, XXV s.
7. Eger O. Vsemirnaja istorija (t.4. Novejszaja istorija) [Elektronnyj resurs] / O. Eger // Biblioteka Gumer. – Rezhim dostupa: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Eger4/15.php
8. Iosif II // Jenciklopedicheskij slovar'. T. XIII a: Istoricheskie zhurnaly – Kalajdovich'. [Izdateli F. Brokgajuz' (Lejpcig'), I. Efron']. – SPb.: Tipo-Litografija I. Efrona, 1894. – 960 s.
9. MakKlin D. Gosudarstvo i cerkov' v Velikobritanii / Djevid MakKlin // Robbers G. (sost.) Gosudarstva i religii v Evropejskom Sojuze. – M.: Institut Evropy RAN, 2009. – S. 67–96.
10. Filippov B. A. Papa Francisk, II Vatikanskij sobor i novaja model' katolicheskoj cerkvi // Vestnik PSTGU II: Istorija. Istorija Russkoj Pravoslavnoj Cerkvi. – 2016. – Vyp.1 (68). – S.102–119.
11. Hejkkilja M. Gosudarstvo i cerkov' v Finljandii / M. Hejkkilja, Ju. Knuutila, M. Shejnin // Robbers G. (sost.) Gosudarstva i religii v Evropejskom Sojuze. – M.: Institut Evropy RAN, 2009. – S.573–592.
12. Shevchenko T. Imperator Josyf II: tolerantnist' i tyranija Prosvitnyctva [Elektronnyj resurs] / T. Shevchenko // Religija v Ukraini. – 2011. – Rezhym dostupa: <http://www.religion.in.ua/main/history/12466-imperator-josif-ii-tolerantnist-i-tiraniya-prosvitnictva.html>
13. Konstitucija Grecii [Elektronnyj resurs] // Konstitucii gosudarstv (stran) mira. – Rezhim dostupa: <http://worldconstitutions.ru/?p=153>

Melekhova O. S., competitor of the Department of Cultural Studies of the National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kyiv), 2609melekhova@ukr.net

The development of church-state relations in the nineteenth century

The article analyzes the reasons for the formation of various models of state-church relations of the age of a mature modernist in Europe of the XIX century. In countries where Protestantism was of prime importance, there was no sharp confrontation between the state and the church; instead, an intentions were formed not only for cooperation between the state and the church, but also interconfessional interaction. In turn, in countries with a clear domination of Catholicism, there was a clear intention for separation or regalism, within which the church was given an instrumental significance. Regalism was an important step for the formation and development of the democratic foundations of civil society, because, having put on the ideological principles of educational concepts, he placed the ideological foundations for the transformation of the «church-state» binary opposition in the Catholic countries into the state-church-society triad, providing not just the stable development of the state itself, but also forming (directly or indirectly) the foundations for the development of ethnic identity. Along with regalism, quite expressive in Europe of the nineteenth century was an intention to create national churches.

Keywords: state-church relations, regalism, Catholicism, Protestantism, Orthodoxy.

* * *

УДК 271.4(477)–726.1«18/19»: [272/273–423.7:070 (477.83–25)«1933/1939»]

Попадюк Н. І.,

кандидат філософських наук, доцент,
науковий співробітник відділу періодичних видань
ім. Мар'яна та Іванни Коців, Львівська національна
наукова бібліотека ім. Василя Стефаника
(Україна, Львів), grinnad13@gmail.com

ОСНОВИ ХРИСТИАНСЬКО-КАТОЛИЦЬКОГО СВІТОГЛЯДУ У ПОГЛЯДАХ АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЧАСОПИСУ «ХРИСТОС НАША СИЛА» (1933–1939 РР.))

Здійснено аналіз публікацій А. Шептицького, опублікованих на сторінках популярного національного часопису «Христос Наша Сила», який виходив друком у Львові впродовж 1933–1939 рр. Тематично усі публікації Митрополита об'єднують бажання пояснити читачам основи християнської віри, особливості та специфіку католицького світогляду: Правда віра людини, на думку Галицького церковного ієрарха, передбачає подолання пристрастей і духовної сліпоти, а також дотримання таких християнських чеснот як мужність, мудрість, жертовність, вірність народом та Церкві. Особливої уваги заслуговують статті, в яких А. Шептицький: по-перше, визначив п'ять найбільш небезпечних згріхів, які потрібно відкинути і осудити (безбожництво, самолюбство, беззаконництво, ідолопоклонство, аморальність); по-друге, проаналізував дві альтернативи католицького світогляду – матеріалізм та пантеїзм, які назвав фальшивими; по-третє, засудив такі негативні суспільні явища, як алкоголізм та тероризм.

Ключові слова: часопис «Христос Наша Сила», Митрополит Андрей Шептицький, християнсько-католицький світогляд, християнські чесноти, зріх.

Діяльність Галицького митрополита Андрея Шептицького багато десятиліть залишається предметом наукових і науково-популярних досліджень. Сьогодні коли наукові працівники різних гуманітарних галузей знань отримали доступ до багатьох архівних документів та історичних джерел, це відкрило нові горизонти у дослідженні постаті Митрополита та його діяльності не лише на церковній ниві, а й практично в усіх сферах життя тогочасної української спільноти Галичини.

Джерельною базою сучасних досліджень виступає значний масив написаних А. Шептицьким праць, а саме: книг, богословських праць, пастирських послань, повчань, декретів, виступів на конференціях, промов, листів та різноманітних документів. Однак поза увагою вчених залишається публіцистична діяльність найбільшого пастиря в історії української Церкви, яка теж є досить великою. Звичайно, що більша частина статей опублікованих в пресі це ті самі проповіді, пастирські листи чи послання, однак є й публікації, в яких Митрополит роздумує над негативними суспільними явищами і людськими спокусами крізь призму християнської віри, намагається окреслити особливості та специфіку християнсько-католицького світогляду. Одним із таких християнських часописів, у якому активно публікував власні статті А. Шептицький був часопис «Христос наша Сила», який виходив друком у Львові протягом 1933–1939 років¹.

¹ У Відділі періодичних видань імені Мар'яна та Іванни Коців Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника зберігається 239 чисел цього часопису: 1933 – 19 січня; 29 січня; 12 лютого; 26 лютого; 12 березня; 26 березня; 9 квітня; 23 квітня; 21 травня; 4 червня; 18 червня (Чис. 11); 2 липня; 16 липня (Чис. 13); 6 серпня; 20 серпня; 3 вересня; 17 вересня; 1934 – Чис. 1 (25) – 24 (48); 1935 – Чис. 1 (49) – 23 (71); 1936 – Чис. 1 (72) – 45 (116); 1937 – Чис. 1 (117) – 50 (166); 1938 – Чис. 1 (167) – 15 (181), 17 (183) – 51 (217); 1939 – Чис. 1 (218) – 7 (224), 9 (226) – 13 (230), 17 (234) – 21 (238), 23 (240), 25 (242) – 36 (253).

У статті, присвяченій святкуванню Йордану [21] А. Шептицький відзначає: «Я вже з осені минулого року бажав узяти на себе редакцію газети «Христос наша Сила», щоби Вам передати в кількох місяцях цілий заокруглений християнсько-католицький світогляд. Артритизм, на який терплю і який від кількох місяців заняв цілу голову, не дав мені виконати мого наміру. Однак від нього не відступаю, і коли Бог дасть, в ряді чисел часопису «Наша Сила» буду старатися передати Вам бодай головні точки християнсько-католицького світогляду. Само собою розуміється, що прийде відповідне місце на все. Прийдеться нам говорити й про родинне життя, і про громадську працю, і про військову службу, і про суди і процеси, і про господарку, а очевидно також і про справу в християнському світогляді дуже, дуже важну, під певним оглядом найважливішу: про жертвенну любов і службу своєму народові» [21, с. 3].

Специфіка нашої статті полягає в дослідженні публікацій А. Шептицького, опублікованих на сторінках часопису «Христос Наша Сила», який виходив друком у Львові впродовж 1933–1939 рр.

Повний бібліографічний опис періодичного видання здійснили вітчизняні дослідники М. Мартинюк [5] і М. Комариця [3; 4]. Публіцистична діяльність Митрополита проаналізована в статтях М. Процик-Кульчицької [6; 7] та Н. Гринчишин [2].

Мета статті – на основі комплексного аналізу матеріалів часопису «Христос Наша Сила» дослідити погляди Галицького митрополита Андрея Шептицького на питання формування християнсько-католицького світогляду особи.

Часопис «Христос Наша Сила» налічує значну кількість статей А. Шептицького, серед яких: роздуми та проповіді з нагоди християнських свят (21), Пастирські листи та послання (5), дослідження політичного становища в державі (4)¹. Окрема група статей присвячена вивченню питання формування християнсько-католицького світогляду особи.

Важливе значення Митрополит надавав **вихованню побожної, національно-свідомої молоді**. Цьому питанню присвячено такі статті: «Митрополит Андрей Шептицький до всієї молоді Галицької Провінції, що звеличала Свято У. М. Х.² (подяка учасникам і організаторам Свята)» [15], «Слово до української шкільної Молоді, яка зложила приречення на вірність Христові» [25]. А. Шептицький відзначав, що молодь «переживає важку кризу в теперішніх часах [кін. 30-х рр. XX ст. – Н. Г.], бо заражена на важкі спокуси й небезпеки» [27, с. 2]. Допомогти вистояти в ці нелегкі часи здатні такі християнські чесноти, як мужність, мудрість, жертвність, вірність народові та Церкві.

¹ Детальніше див. Гринчишин Н. І. Публікації А. Шептицького на сторінках часопису «Христос наша Сила» / Н. І. Гринчишин // Записки ЛННБУ ім. В. Стефаника: зб. наук. праць. – Львів, 2015. – Вип. 7 (23) – С. 100–110.

² Свято У. М. Х. – Свято «Українська Молодь Христові» відбулося у Львові 6–7 травня 1933 року з нагоди 1900-ліття Христових мук. Починаючи з 1959 р., подібні з'їзди молоді відбувались уже виключно в діаспорі. 17 вересня 1990 р. у Львові була утворена християнська організація «Українська молодь – Христові», яка працювала в рамках молодіжного мирянського апостоліату. Сьогодні рух УМХ поширений по всій Україні. Утворено 70 теренових організацій та осередків у 14 областях України.

Визначальне місце у вихованні майбутнього покоління, на думку Митрополита, повинна посідати любов до Батьківщини, заради якої молодь має бути готова віддати життя. Служіння Батьківщині передбачає любов, пожертвування, посилену працю, сповнення всіх своїх обов'язків. Якщо ж служити Батьківщині всяким беззаконням – це не служба, а, швидше, «понижування і оплюгавлення» держави. «Гарні, чисті, ідеальні справи вимагають чистої, гарної, ідеальної служби. Служба Батьківщині – це служба любові, жертвування, усильної праці, сповнення всіх обов'язків» [9, с. 2].

В п'яті роковини смерті в Бразилії вийшла друком книга присвячена пам'яті Митрополита [1]. Тут автором звертається увага читачів на небезпеки молодечого патріотизму, які відзначає А. Шептицький у своїх поглядах. Серед них: 1) принесення в жертву не тільки себе, але й інших, їх добра і загальнонаціональних цінностей. З точки зору християнства, такий стан справ є недопустимий, оскільки «чуже добро і чуже щастя повинне бути святе». Навіть найкраща мета не освячує лихих засобів; 2) досить часто свої думки та свій спосіб бачення речей молодь намагається накинути іншим, інколи навіть засобами насильства і сліпого терору; 3) власну думку ставлять вище від думки старших; при найбільшій любові до батьків вважають себе мудрішими та вищими. На думку Митрополита, таке легковаження думки й досвіду старших призводить до відкидання будь-якого авторитету й досвіду у народі. А це в свою чергу приведе до заперечення авторитету Церкви, Бога і всякої етики; 4) нестачею патріотизму молоді є також поспіх і нерозважливості, які проявляються: по-перше, в бажанні займатися політикою та очолювати важливі суспільні посади, не маючи при цьому відповідного досвіду; по-друге, в не бажанні поступитися, знайти компроміс, вичекати; по-третє, в можливості пожертвувати великою кількістю людей заради досягнення поставленої мети.

А. Шептицький, як добрий пастир, постійно тримав у полі зору «недуги душі». Він відзначав, що кожна людина має спокусу до злого: ми бажаємо собі «зміслових приємностей, дочасних дібр та вивищення над іншими без огляду на який-небудь Божий порядок світа» [22, с. 1], однак побожні люди повинні прагнути перебороти у собі пристрасті та намагатися не допустити, щоб вони вийшли далі, аніж Бог дозволяє. Безбожники, навпаки, плекають у собі ці почуття. Всього Його Ексцеленція написав 13 публікацій, присвячених цим питанням, а саме: «Жахлива недуга душі (про безбожників і безбожництво)» [12], «Самолюби» [22], «Спорохнавіле дерево» [26], «Легенда» [13], «Релігія без Бога» [20], «Безбожність і аморальність» [9], «Матеріалізм і матеріалістична наука» [14], «Про пантеїзм» [19], «Пісня пастушка» [17], «Церква на горі» [28], «Астральний метер» [8], «Пересторога ВПреосвященного Митрополита Андрея» [16], «Слово ВПреосв. Митрополита до хорих» [24].

У цих статтях А. Шептицький:

1. Визначив **п'ять найбільш небезпечних гріхів у житті людей**, які потрібно відкинути й осудити. Серед них: *безбожництво* – визначається як духовна сліпота, коли в житті людини переважає матеріальне, а не духовне; коли вона не вміє, не може або не хоче підвести очі до неба; *самолюбство* – розглядається автором двояко: з одного боку, така людина вивщує себе над

іншими, якими легковажить та погордує, а з іншого – постійно всіх і все судить–критикує. Таким чином, важливим є тільки власне «Я», а до усіх інших байдуже: нехай хворіють, помирають голодують; *беззаконництво* – суть якого полягає у не визнанні закону. Людина, яка не визнає жодних законів, ані Божих, ані людських – «до глибини душі гріхом пережерта, безбожна» [26, с. 2]. Таких людей потрібно ізолювати, щоб вони не шкодили власними діями усім іншим; *ідолоклонство* – поклоніння божкам, які люди самостійно собі створюють. Одним із найнебезпечніших і найбільш поширених різновидів цього гріха є «любов до золота». Найстрашніше полягає в тому, що любов до грошей і жадоба збагачення об'єднує людей різних віросповідань: євреїв і протестантів, православних і католиків. Усі вони «не перестають ходити на богослужіння до церкви, у якій хрестилися, йдуть до святої Сповіді і приймають святе Причастя. Хоча давно вже і душею і серцем належать до тої нової церкви» [20, с. 2]; *аморальність* – визначається як відсутність будь-якої моралі. В своїх поглядах А. Шептицький стверджує про те, що важливо розрізнити поняття «неморальний» і «аморальний». Неморальною ми можемо назвати особу, яка визнає якісь моральні обов'язки, але відмовляється їх виконувати. Натомість аморальність проявляється у невизнанні жодних моральних обов'язків, що призводить до порушення ладу та дисципліни, а також домінування у житті людини різноманітних пристрастей.

2. Проаналізував **дві альтернативи католицького світогляду** – матеріалізм та пантеїзм, які назвав фальшивими. Зокрема, матеріалістичний світогляд полягає, з одного боку, в задоволенні таких первинних потреб людини як їжа й одяг, а з іншого – в накопиченні грошей та інших матеріальних благ. Для таких людей важливими є наступні риси характеру: сила, могутність, статус; тобто плекання всього, що дає високе матеріальне положення у суспільстві. А про такі цінності як обов'язок, любов до людей, милосердя, патріотизм, жертвенна праця вони навіть не згадують. Пантеїзм – це ототожнення з Богом усього, що в природі велике, безмірне, таємне, незбагненне для людського розуму. «І ті сили, що порушують астральним світом, світом зір на небі, й ті сили, що доводять до відродження всього з весною та видають плоди землі осеню і завмирають зимою. І те, що в рослинах розвивається, у звірятах рухається, а в людях думає – все те бог» [19, с. 1]. На думку Митрополита, хто хоче цілу природу – твір Божих рук, зробити богом, тим самим заперечує Бога. Пантеїст є лише укритим атеїстом.

3. Засудив такі **негативні суспільні явища**, як алкоголізм і тероризм. На думку Митрополита, п'яна людина перестає бути справжнім християнином, оскільки горілка відбирає в неї честь, приглушує совість, затемнює розум. Така людина швидше піддається на спокуси: в її житті легко знайдуться прокльони, сварки, а інколи і бійки, досить часто не обходиться без блудства (нечистоти).

Питання терору стало актуальним для обговорення через напад на директора української гімназії І. Бабія і його вбивство. А. Шептицький наголошував на тому, що потрібно засудити злочинні дії українських терористів. Звертав увагу читачів на те, що злочин завжди буде злочином, «святій справі не можна служити

закривавленими руками» [11, с. 2]. Той, хто деморалізує молодь, завжди буде злочинцем і ворогом народу.

Окрім того, Галицький митрополит обґрунтував вищість духовних цінностей над матеріальними. Він стверджував, що людина перебуває на межі двох світів. Один – матеріальний, що у просторі та часі, інший духовний. Духовний світ потрібно шукати у глибині наших сердець, де відбувається постійна праця над чеснотами. Вартості духовного світу безконечно вищі понад усіма матеріальними вартостями. «Людська думка, людська воля, розум і чеснота, – це ті вартості, що не можна з ними порівняти ані золота, ані срібла, ані ніякого земського добра» [8, с. 2]. Усі земні блага мають вартість тільки тоді, коли їх «людський дух діткнеться», коли розум пізнає, а воля правильно застосує. Найвищими духовними вартостями є добро, справедливість, чеснота, праведність. Вони підносять нашу душу до стану надприродної освячуючої благодаті.

Питання смерті розглядалося Митрополитом із позиції християнства: вона є тільки черговим етапом розвитку в житті людини, але ніколи не є закінченням всього. Ціле християнське життя – це дорога з гріха до благодаті, через смерть до життя. З часом кожна людина тілом зближається до смерті: зір стає слабший, сили менші, пам'ять коротша, навіть охота до життя й радість життя повільно зменшується й пригасає. І навпаки, чим більше тілом ми йдемо у провалля смерті, тим більше душею зближаємося до вічного життя. Бо досвід християнського життя, заслуги добрих справ і наші чесноти щораз більше наповнюють душу світлом, провадять її до вічного воскресіння. Усі людські терпіння та хвороби тіла Всевишній Бог дає людині, щоб оздоровити її душу, підготувати до небесних свят і небесної благодаті.

Основою християнського життя є віра. Вірити – це, з одного боку, обов'язок людини, а з іншого – найбільше її щастя. А не вірити в Бога – це найбільша нужда, найбільше вбожество, найстрашніше нещастя [23, с. 1–2]. А. Шептицький закликає з милосердям відноситись до безбожників, жаліти їх та молитися за їх навернення. Однак і віра не підкріплена справами мертва. Той, хто щиро вірить повинен вводити її в життя, жити по вірі, стверджувати її добрими справами в Христовому дусі. У повсякденному житті кожна людина повинна керуватися вірою, бо тільки за її допомогою можна побачити як власні недоліки, так і справжнє обличчя інших людей: «придивімося тими очима віри на свою душу, побачимо в ній не одну пляму, не один гріх, може й давно забутий. Дивімся очима віри на наше окруження, а напевно не одно, на вид гарне і принадне, мов стиглий овоч, покаже своє дійсне надгниле і псує нутро...» [13, с. 2].

В 1934 р. опубліковано дві статті А. Шептицького «Розважання на Йордан» [21] та «Привіт Волинякам!» [18], в яких він намагається пояснити призначення християнських періодичних видань та визначити їх головну мету. Митрополит стверджує, що часопис – це своєрідна школа, в якій має можливість навчатися кожен – і старий, і малий. Християнський часопис вчить, пояснює, просвітлює. В ньому ми знаходимо статті на різноманітну тематику: про родинне життя і про те, як виховувати дітей, про громадську працю, про військову службу, про суди і процеси, про господарку, про недуги, яких треба уникати, і про способи плекання здоров'я. Їх

об'єднує спільна мета – сформувані у людей цілісний християнсько-католицький світогляд. Це дуже важливо, бо сьогодні досить важко навіть праведному, доброму християнинові знайти сили у житті, серед злиднів, терпіння і боротьби. Власне, щоб люди не зневірилися, потрібні християнські часописи, які підкажуть, розрадіють, навчать. Христова Сила недалеко від нас, але вона є прихованим скарбом. Її передають святі Таїнства Христової віри, Св. Євангеліє, Церква, добрі побожні книжечки, і, по-своєму, найменший із Христових слуг – християнський часопис.

Отже, головною і визначальною метою видання християнських часописів є формування свідомого, повного, праведного погляду на життя. Вони повинні допомагати людям сприймати навколишній світ крізь призму християнського світогляду.

Таким чином, стосовно проведеного дослідження можемо зробити такі висновки та узагальнення: 1) статті А. Шептицького у часописі «Христос Наша Сила» сприяли поширенню в суспільстві християнсько-католицького світогляду, основу якого складало дотримання таких християнських чеснот як мужність, мудрість, жертвність, вірність народові та Церкві; 2) автор визначив та проаналізував п'ять найбільших гріхів людини: безбожництво, самолюбство, беззаконництво, ідопоклонство, аморальність, а також такі негативні суспільні явища як алкоголізм та тероризм; 3) правдива віра людини, на думку Митрополита, передбачає, з одного боку, подолання пристрастей і духовної сліпоти, а з іншого – засудження та відкинення таких фальшивих світоглядів як матеріалізм та пантеїзм; 4) А. Шептицький наголошував на тому, що завдяки виданню християнських часописів ми зможемо впливати на формування: по-перше, національно-свідомої особистості, життя якої ґрунтується на християнських чеснотах; по-друге, справжнього християнина, основою життя якого є віра, що проявляється «поступуванням добрих діл».

Перспективи подальших досліджень. У зв'язку з впровадженням у науковий обіг значної кількості архівних документів, останніми десятиліттями з'являється багато праць присвячених дослідженню діяльності Галицького митрополита Андрея Шептицького. Однак, відкритим залишається питання комплексного вивчення публіцистики Митрополита, яка, на нашу думку, заслуговує на особливу увагу, оскільки надає можливість як дослідити його внесок у розвиток національної преси, так і розширити наші уявлення про постать великого Галицького церковного ієрарха.

Список використаних джерел

1. Великий чернець і народолюбєць (у п'яти роковини смерті Митрополита Андрея Шептицького). – Бразилія: В-во ОО. Василіян в Прудентополі, б. р. – 151 с.
2. Гринчишин Н. І. Публікації А. Шептицького на сторінках часопису «Христос наша Сила» / Н. І. Гринчишин // Записки ЛННБУ ім. В. Стефаніка: зб. наук. праць. – Львів, 2015. – Вип. 7 (23) – С. 100–110.
3. Комариця М. Христос Наша Сила / М. Комариця // Періодика Західної України 20–30-х рр. XX ст.: матеріали до бібліографії / за ред. М. М. Романюка. – Львів, 1999. – Т. 2. – С. 294–305.
4. Комариця М. Христос наша Сила / М. Комариця // Українські часописи Львова 1848–1939 рр.: іст.-бібліогр. дослідж. – Львів: Світ, 2003. – Т. 3, Кн. 2: 1929–1939 рр. – С. 354–369.
5. Мартинюк М. Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914–1939 рр.):

матеріали до бібліографії / Микола Мартинюк [передмова М. Вальо]. – Львів, 1998. – 298 с.

6. Процик-Кульчицька М. «Апостолат пера»: з писемної спадщини Митрополита Андрея Шептицького / М. Процик-Кульчицька // Записки ЛННБУ ім. В. Стефаніка: зб. наук. праць. – Львів, 2015. – Вип. 7 (23) – С. 90–99.
7. Процик-Кульчицька М. Митрополит Андрей Шептицький і преса / М. Процик-Кульчицька // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. – Львів, 2015. – Вип. 5 (23). – С. 36–44.
8. Шептицький А. Астральний метр / Андрей, Митрополит // Христос Наша Сила¹. – 1934. – 15 лип. (чис. 14). – С. 2–3.
9. Шептицький А. Безбожність і аморальність / Андрей, Митрополит // 1933. – 2 лип. – С. 1–2.
10. Шептицький А. Божий Дар. Наука на Празник св. В. М. Юрія у Львові / Андрей, Митрополит // 1934. – 20 трав. (чис. 10). – С. 2.
11. [Шептицький А.] Експ. Митрополит Кир Андрей про терор / Андрей, Митрополит // 1934. – 19 серп. (чис. 16). – С. 2.
12. Шептицький А. Жахлива недуга душі. (Про безбожників і безбожництво) / Андрей, Митрополит // 1933. – 29 січ. – С. 1–2.
13. Шептицький А. Легенда / Андрей, Митрополит // 1933. – 26 берез. – С. 1–2.
14. Шептицький А. Матеріалізм і матеріалістична наука / Андрей, Митрополит // 1934. – 4 берез. (чис. 5). – С. 1–2.
15. [Шептицький А.] Митрополит Андрей до всієї молоді Галицької Провінції, що звеличала Свято У. М. Х. (подяка учасникам і організаторам Свята) / Андрей Митрополит // 1933. – 21 трав. – С. 2–3.
16. [Шептицький А.] Пересторога ВПреосвященного Митрополита Андрея // 1937. – 28 лют. (чис. 8). – С. 2.
17. Шептицький А. Пісня Пастушка / Андрей, Митрополит // 1934. – 6 трав. (чис. 9). – С. 2–3.
18. Шептицький А. Привіт Волянкам! / Андрей, Митрополит // 1934. – 6 трав. (чис. 9). – С. 5.
19. Шептицький А. Про пантеїзм / Андрей, Митрополит // 1934. – 18 берез. (чис. 6). – С. 1–2.
20. Шептицький А. Релігія без Бога / Андрей, Митрополит // 1933. – 9 квіт. – С. 2–3.
21. Шептицький А. Розважання на Йордан / Андрей, Митрополит // 1934. – 19 січ. (чис. 2). – С. 2–3.
22. Шептицький А. Самолюбі / Андрей, Митрополит // 1933. – 12 лют. – С. 1–2.
23. [Шептицький А.] Слово ВПреосв. Митрополита Андрея виголошене до радія у Празник Різдва Христового, дня 7.І.1937 р. // 1937. – 17 січ. (чис. 2). – С. 1–2.
24. [Шептицький А.] Слово ВПреосв. Митрополита до хорих / Андрей, Митрополит // 1939. – 7 січ. (чис. 2). – С. 2.
25. Шептицький А. Слово до української шкільної Молоді, яка зложила приречення на вірність Христові / Андрей, Митрополит // 1933. – 4 черв. – С. 1–2.
26. Шептицький А. Спорохнавіле дерево / Андрей, Митрополит // 1933. – 12 берез. – С. 2.
27. Шептицький А. Христос Воскресе! / Андрей Митрополит // 1937. – 2 трав. (чис. 17). – С. 2–3.
28. Шептицький А. Церква на горі / Андрей, Митрополит // 1934. – 17 черв. (чис. 12). – С. 2–3.

References

1. Velykyj chernec' i narodoljubec' (u p'jati rokovyny smerty Mytropolita Andreja Sheptyc'kogo). – Brazylіjа: V-vo OO. Vasylijan v Prudentopoli, b. r. – 151 s.
2. Grynychshyn N. I. Publikacii' A. Sheptyc'kogo na storinkah chasopysu «Hrystos nasha Sylа» / N. I. Grynychshyn // Zapysky LNNBU im. V. Stefanyka: zb. nauk. prac'. – L'viv, 2015. – Vyp. 7 (23) – S. 100–110.
3. Komarycja M. Hrystos Nasha Sylа / M. Komarycja // Periodyka Zahidnoi' Ukraїny 20–30-h rr. XX st.: materialy do bibliografii' / za red. M. M. Romanjuka. – L'viv, 1999. – T. 2. – S. 294–305.
4. Komarycja M. Hrystos nasha Sylа / M. Komarycja // Ukraїns'ki chasopysy L'vova 1848–1939 rr.: ist.-bibliogr. doslidzh. – L'viv: Svit, 2003. – T. 3, Kn. 2: 1929–1939 rr. – S. 354–369.
5. Martynjuk M. Ukraїns'ki periodychni vydannja Zahidnoi' Ukraїny, kraїn Central'noi' ta Zahidnoi' Jevropy (1914–1939 rr.): materialy do bibliografii' / Mykola Martynjuk [peredmova M. Val'o]. – L'viv, 1998. – 298 s.

¹ Оскільки стаття ґрунтується на аналізі публікацій одного часопису, надалі його назву не подаємо.

6. Procyk–Kul'chyc'ka M. «Apostoljat pera»: z pysemnoi' spadshhyny Mytropolyta Andreja Sheptyc'kogo / M. Procyk–Kul'chyc'ka // Zapysky LNNBU im. V. Stefanyka: zb. nauk. prac'. – L'viv, 2015. – Vyp.7 (23) – S.90–99.

7. Procyk–Kul'chyc'ka M. Mytropolyt Andrej Sheptyc'kyj i presa / M. Procyk–Kul'chyc'ka // Zbirnyk prac' Naukovo-doslidnogo instytutu presoznavstva. – L'viv, 2015. – Vyp.5 (23). – S.36–44.

8. Sheptyc'kyj A. Astral'nyj meter / Andrej, Mytropolyt // Hrystos Nasha Sylva. – 1934. – 15 lyp. (chys. 14). – S.2–3.

9. Sheptyc'kyj A. Bezbozhnist' i amoral'nist' / Andrej, Mytropolyt // 1933. – 2 lyp. – S.1–2.

10. Sheptyc'kyj A. Bozhnyj Dar. Nauka na Praznyk sv. V. M. Jurija u L'vovi / Andrej, Mytropolyt // 1934. – 20 trav. (chys. 10). – S.2.

11. [Sheptyc'kyj A.] Ekse. Mytropolyt Kyr Andrej pro teror / Andrej, Mytropolyt // 1934. – 19 serp. (chys. 16). – S.2.

12. Sheptyc'kyj A. Zhahlyva neduga dushi. (Pro bezbozhnykiv i bezbozhnyctvo) / Andrej, Mytropolyt // 1933. – 29 sich. – S.1–2.

13. Sheptyc'kyj A. Ljag'enda / Andrej, Mytropolyt // 1933. – 26 berez. – S.1–2.

14. Sheptyc'kyj A. Materijalizm i materijalistychna nauka / Andrej, Mytropolyt // 1934. – 4 berez. (chys. 5). – S.1–2.

15. [Sheptyc'kyj A.] Mytropolyt Andrej do vsijej' molodi Galyc'koi' Provincii', shho zvelychala Svjato U. M. H. (podjaka uchasykam i organizatoram Svjata) / Andrej Mytropolyt // 1933. – 21 trav. – S.2–3.

16. [Sheptyc'kyj A.] Perestoroga VPreosvjashennogo Mytropolyta Andreja // 1937. – 28 ljut. (chys. 8). – S.2.

17. Sheptyc'kyj A. Pisanja Pastushka / Andrej, Mytropolyt // 1934. – 6 trav. (chys. 9). – S.2–3.

18. Sheptyc'kyj A. Pryvit Volynjakam! / Andrej, Mytropolyt // 1934. – 6 trav. (chys. 9). – S.5.

19. Sheptyc'kyj A. Pro pantei'zm / Andrej, Mytropolyt // 1934. – 18 berez. (chys. 6). – S.1–2.

20. Sheptyc'kyj A. Relig'ija bez Boga / Andrej, Mytropolyt // 1933. – 9 kvit. – S.2–3.

21. Sheptyc'kyj A. Rozvazhannja na Jordan / Andrej, Mytropolyt // 1934. – 19 sich. (chys. 2). – S.2–3.

22. Sheptyc'kyj A. Samoljuby / Andrej, Mytropolyt // 1933. – 12 ljut. – S.1–2.

23. [Sheptyc'kyj A.] Slovo VPreosv. Mytropolyta Andreja vygoloshene do radija u Praznyk Rizdva Hrystovogo, dnja 7.1.1937 r. // 1937. – 17 sich. (chys. 2). – S.1–2.

24. [Sheptyc'kyj A.] Slovo VPreosv. Mytropolyta do horyh / Andrej, Mytropolyt // 1939. – 7 sich. (chys. 2). – S.2.

25. Sheptyc'kyj A. Slovo do ukrai'ns'koi' shkil'noi' Molodi, jaka zlozhyla pryrechennja na vernist' Hrystovi / Andrej, Mytropolyt // 1933. – 4 cherv. – S.1–2.

26. Sheptyc'kyj A. Sporohnavile derevo / Andrej, Mytropolyt // 1933. – 12 berez. – S.2.

27. Sheptyc'kyj A. Hrystos Voskrese! / Andrej Mytropolyt // 1937. – 2 trav. (chys. 17). – S.2–3.

28. Sheptyc'kyj A. Cerkva na gori / Andrej, Mytropolyt // 1934. – 17 cherv. (chys. 12). – S.2–3.

Popadyuk N. I., Ph.D. in Philosophy, docent, research associate of Maryan and Ivanna Kots department of periodicals of Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv Ukraine, Lviv), grimmad13@gmail.com

Fundamentals of the Christian–Catholic worldview in the views of Andrey Sheptytsky (on the materials of the journal «Christ is Our Strength» (1933–1939))

The analysis of publications of A. Sheptytsky on the pages of journal «Christ is Our Strength», which was published in Lviv during 1933–1939, has been carried out. Thematically all publications by Metropolitan are united by the desire to explain the basics of the Christian faith, features and specifics of catholic worldview. According to the great Galician Church hierarch, the true faith of a person implies the overcoming of passions and spiritual blindness, and also observance of such Christian virtues as courage, wisdom, sacrifice, loyalty to the people and the Church. Articles in which A. Sheptytsky firstly, identified the five greatest sins of man, which should be discarded and condemned (godlessness, selfishness, lawlessness, idolatry, immorality); secondly, analyzed two alternatives of Catholic worldview – materialism and pantheism, which are called false; thirdly, condemned such negative social phenomena as alcoholism and terrorism deserve special attention.

Keywords: journal «Christ is Our Strength», Metropolitan Andrey Sheptytsky, Christian–catholic worldview, Christian virtues, sin.

* * *

УДК 130.2:17.03

Степанова О. А.,
доктор культурології, доцент, завідувач
кафедри менеджменту туризму, Відкритий
міжнародний університет розвитку людини «Україна»
(Україна, Київ), elen_d@i.ua

РЕЛІГІЙНА СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОГО КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ

Аналізується релігійна складова національного культурного простору в історичній динаміці її розвитку. Виявляються основні передумови сучасної діалогічної моделі розвитку української релігійної сфери. Доведено, що релігійне різноманіття в Україні при появі нових конфесій було джерелом суттєвих суперечностей, але з часом нові релігійні організації завжди виконували конструктивну роль в історії національного розвитку. Сьогодні досягнуто європейської моделі розвитку релігійної сфери України, яка передбачає постійний діалог і співпрацю основних релігійних організацій, які охоплюють більше 90% віруючих. Цей діалог є плідним на рівні загальноукраїнських інституцій та парацерковних організацій, які складають релігійний сегмент громадянського суспільства. На рівні релігійних громад певні труднощі у діалозі мають історичні причини у присутності в Україні російського типу православ'я. Однак в цілому динаміка історичного розвитку та вплив глобалізації призводять до пришвидшення переходу релігійної сфери України до європейських моделей розвитку, які передбачають не лише постійний міжконфесійний діалог, а і наявність партнерських відносин церков і держави, церков і релігійних організацій.

Ключові слова: релігійна сфера, національний культурний простір, державно-церковні стосунки, православ'я, протестантизм, відкрите християнство, фундаменталізм.

Важливим складником національного культурного простору є релігія. Значення цього елементу національної культури останнім часом різко зростає через використання сусідньою державою ідеологічних теорій та квазірелігійної риторики, пов'язаної із концептом «русский мір». Творення цього концепту було справою політехнологів, що гуртувалися навколо П. Щедровицького. Слід зазначити, що послідовники технологій управління П. Щедровицького послівно ставали все більш впливовими у російській політичній владі. Зокрема, послідовниками цієї методологічної школи є А. Вайно і С. Кірієнко. Першопочатково концепт «русского міра» мав сприяти єдності із Росією російських діаспор у ближньому і дальньому зарубіжжі. З 2006 року цей концепт використовувався для легітимізації реінтеграційних зусиль Росії на пострадянському просторі. Восени 2009 року концепт «русского міра» було використано патріархом Кирилом для переформування старих імперських ідей «Москви – Третього Риму», «православної цивілізації» та уварівської тріади. «Русский мір» осмислювався патріархом як простір панування російської мови, традицій російської державності і громадянського життя, російського типу православ'я. Без жодних доказів до «ядра» цього «цивілізаційного простору» віднесені були Росія, Україна, Білорусь та Молдова. З 2015 року простір «русского міра» було оголошено місцем природного існування російського народу, який був «штучно розділений». Як не дивно, але українці та білоруси записані у число росіян, а виділення цих націй в окремі народи оголошено таким само неприродним, як виокремлення націй «сибіряків» та «поморів». Звичайно, що ці теорії абсолютно безпідставні, як і приписування українцям традицій російського громадянського життя та державного управління. Разом із тим, залишається дискусивним питання про окремішність православної культури та релігійної сфери України